

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑ «ΕΙΣΟΔΗΜΑ- ΔΑΠΑΝΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ»

(No 8, 2019)

ΑΘΗΝΑ, Φεβρουάριος 2020

Βελτίωση της οικονομίας και της κατανάλωσης των νοικοκυριών με χαμηλές όμως προσδοκίες.

Κρίσιμες προκλήσεις για το μέλλον.

Η έρευνα του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ για το εισόδημα και τις δαπάνες διαβίωσης των νοικοκυριών με έτος αναφοράς το 2019, είναι η 8η κατά σειρά, και αποτελεί την 2η που διεξάγεται έπειτα από την ολοκλήρωση των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας και την ανάκτηση ορισμένων βαθμών ελευθερίας της εγχώριας οικονομικής πολιτικής. Τα ευρήματα της έρευνας ευθυγραμμίζονται με τη γενικότερη τάση αισιοδοξίας που επικρατεί στους φορείς της ελληνικής οικονομίας (επιχειρήσεις, νοικοκυριά, επενδυτές) και η οποία αποτυπώνεται ως βελτίωση στους περισσότερους από τους δείκτες προσδιορισμού της κατάστασης των νοικοκυριών. Ουσιαστικά, παγιώνεται η αντίληψη ότι η χώρα έχει υπερβεί οριστικά τη δυσκολότερη περίοδο της πρόσφατης οικονομικής της ιστορίας. Ωστόσο, όπως προκύπτει, η 10ετής οικονομική κρίση διατηρεί το αποτύπωμά της στο σώμα της ελληνικής κοινωνίας και ιδιαίτερα στα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα, τα οποία συνεχίζουν να βρίσκονται στο κατώφλι σοβαρών κοινωνικών και οικονομικών αβεβαιοτήτων (υπερχρέωση και φτώχεια).

Είναι προφανές ότι η αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας, η οποία αποτελεί κρίσιμη παράμετρο για τη διαμόρφωση ενός ενάρετου κύκλου της ελληνικής οικονομίας, που θα παράξει περισσότερες θέσεις εργασίας και θα αυξήσει τις επενδύσεις, δεν μπορεί να υλοποιηθεί αποτελεσματικά αν δε συνδυαστεί με ένα μίγμα σύγχρονων παρεμβάσεων στην κοινωνική πολιτική και την εισοδηματική επάρκεια των ασθενέστερων οικονομικά στρωμάτων. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, τούτο σημαίνει ότι η μείωση των στόχων πρωτογενούς πλεονάσματος είναι καταλυτική για την απόσπαση περισσότερων βαθμών ελευθερίας στην οικονομική πολιτική. Σε επίπεδο διαχείρισης της καθημερινότητας, υφίστανται σημαντικοί κίνδυνοι που αφορούν το ενδεχόμενο πλήρους έκθεσης των νοικοκυριών και των μικρών επιχειρήσεων σε μια κατάσταση υπερχρέωσης και μαζικών πλειστηριασμών (συμπεριλαμβανομένης και της

α' κατοικίας) και συνεπώς διάρρηξης της κοινωνικής σταθερότητας, που φαίνεται να έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια. Άλλωστε, τα στοιχεία της ΑΑΔΕ δείχνουν ότι παραμένει σε υψηλά επίπεδα ο όγκος των ληξιπρόθεσμων οφειλών (105,6 δις €).

Παράλληλα, υπογραμμίζεται η ανάγκη αναδιάρθρωσης της εισοδηματικής βάσης ώστε να συμβάλλουν οικονομικά, δυναμικά στρώματα της κοινωνίας τα οποία βρίσκονται εκτός αγοράς, σε αδράνεια ή έχουν αναζητήσει το μέλλον τους στο εξωτερικό. Άλλωστε, για να υπάρξει προσανατολισμός σε μια παραγωγική και εξωστρεφής οικονομία, πρέπει η μισθωτή εργασία και τα επιχειρηματικά κέρδη να αποκτήσουν μεγαλύτερο μερίδιο συνεισφοράς στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

Τέλος, όλες οι παρεμβάσεις της οικονομικής πολιτικής πρέπει σταδιακά να προσαρμόζονται στους στόχους της δίκαιης μετάβασης σε ένα μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς σημαντικοί κλάδοι αναμένεται να αναδιρθρωθούν για να αντιμετωπίσουν σύγχρονα ζητήματα όπως η κλιματική προσαρμογή, η απώλεια θέσεων εργασίας παραδοσιακών κλάδων, η οικονομία των δικτύων και διαμοιρασμού.

Συνεπώς, η ολοκλήρωση των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής και η μετάβαση σε ένα νέο πλαίσιο οικονομικής πραγματικότητας, και παρά τις πολυετείς δεσμεύσεις που ανέλαβε η χώρα, αφήνει περιθώρια ανάπτυξης μιας περισσότερο ευέλικτης και προσαρμοσμένης πολιτικής στις ανάγκες των ελληνικών νοικοκυριών και της εγχώριας οικονομίας. Ωστόσο, αυτό απαιτεί ένα πλαίσιο που θα εξυπηρετεί τον προσανατολισμό σε πολιτικές που

στηρίζονται στη βιώσιμη ανάπτυξη, την υγιή επιχειρηματικότητα με κανόνες απέναντι σε ισχυρές ολιγοπωλιακές διαρθρώσεις και με ισότιμη συμμετοχή στην οικονομική ευημερία.

Τα κυριότερα συμπεράσματα της έρευνας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ που έγινε σε συνεργασία με την εταιρεία MARC ΑΕ σε πανελλαδικό δείγμα 800 νοικοκυριών, στο διάστημα 19 έως 20 Δεκεμβρίου 2019 και 3 ως 7 Ιανουαρίου έχουν ως εξής:

ΕΙΣΟΔΗΜΑ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

1. Είναι σαφές ότι έχει εμπεδωθεί ένα ευρύ αίσθημα αισιοδοξίας και θετικών προβλέψεων για την οικονομική κατάσταση της χώρας και συνακόλουθα της κατάστασης των νοικοκυριών. Παγιώνεται η άποψη ότι έχουμε υπερβεί πλήρως την οικονομική κρίση. Για πρώτη φορά το ισοζύγιο θετικών- αρνητικών προβλέψεων για τη μελλοντική οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού είναι θετική (27,7% έναντι 21,9%).
2. Η παραπάνω τάση εκφράζεται τόσο στο σκέλος των εισοδηματικών ροών προς τα νοικοκυριά, αλλά και μέσω της βελτίωσης των δεικτών υπερχρέωσης, δεν αποτυπώνεται όμως στους δείκτες εγχώριας ζήτησης.
3. Η έρευνα καταγράφει για πρώτη φορά διψήφια αύξηση στο ποσοστό των νοικοκυριών που σημείωσε ετήσια αύξηση εισοδημάτων (11,1%). Ως επί το πλείστον, η αύξηση αυτή οφείλεται στην αύξηση ονομαστικών μισθών, στην επανένταξη ανέργων και την αύξηση κερδών από επιχειρηματική δραστηριότητα. Το 68% των νοικοκυριών διατήρησε σταθερή την εισοδηματική του βάση.

4. Θετικοί είναι οι δείκτες και οι ροές ως προς τη μείωση της ανεργίας και την αύξηση της αποταμίευσης, σήμα εξυγίανσης της δυνητικής εγχώριας ζήτησης.
5. Ένα δομικό χαρακτηριστικό που σχετίζεται με το δημογραφικό, και την διαγενεακή ανισορροπία εισοδημάτων είναι το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνει ως κύρια πηγή εισοδήματος τη σύνταξη (49,4%). Παρά τη διαφαινόμενη υπέρβαση της κρίσης, την αποκλιμάκωση της ανεργίας, την αύξηση του κατώτατου μισθού αλλά και τις σημαντικές προσαρμογές που έγιναν στο κόστος του συνταξιοδοτικού, η σχέση μισθών- συντάξεων- εσόδων από άσκηση επιτηδεύματος παραμένει ανεπηρέαστη. Από την άλλη, είναι σαφές ότι οποιαδήποτε μονομερής αρνητική προσαρμογή των συντάξεων θα ανατροφοδοτήσει τη μείωση των εισοδημάτων και θα διαμορφώσει νέους όρους έκθεσης σε φτώχεια και ανισότητα.
6. Ανησυχία προκαλεί η οικονομική βιωσιμότητα του μέσου νοικοκυριού, καθώς εκτιμάται ότι το εισόδημα των νοικοκυριών εξαντλείται στις 19 ημέρες μεσοσταθμικά. Για τα νοικοκυριά με το χαμηλότερο εισόδημα, ο αριθμός αυτός μειώνεται τουλάχιστον κατά 3 ημέρες.
7. Το 12,9% των νοικοκυριών δήλωσε ότι τα εισοδήματά του δεν επαρκούν για να καλύψουν ούτε τις βασικές τους ανάγκες, εύρημα που σχετίζεται με το ποσοστό ακραίας φτώχειας που σημειώνεται στη χώρα μας. Αυτό το ποσοστό παραμένει στα επίπεδα που μετρήθηκε στην προηγούμενη έρευνα. Στα ίδια επίπεδα κυμαίνεται και το ποσοστό της εισοδηματικής επισφάλειας (12,1%) για την έκτακτη ανάγκη κάλυψης δαπάνης

500€. Άλλωστε, σχεδόν το 80% δηλώνει ότι δεν καταφέρνει να αποταμιεύσει, γεγονός που σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ επιτείνει τον κίνδυνο φτώχειας και αποκλεισμού.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΑΝΕΡΓΙΑ

1. Περίπου 3 στα 10 νοικοκυριά (29,5%) έχουν στην οικογένεια ένα τουλάχιστον άτομο σε ανεργία. Το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας (άνω του έτους) ανέρχεται στο 68,2% του συνολικού αριθμού των ανέργων
2. 1 στα 10 νοικοκυριά δηλώνει ότι ένα τουλάχιστο μέλος της οικογένειας έχει μεταναστεύσει στο εξωτερικό για την εύρεση εργασίας. Για πρώτη φορά καταγράφεται σε έρευνα ότι ένα ποσοστό περί το 30% των αποδημούντων έχει επιστρέψει στη χώρα μας κάποια προηγούμενη χρονική περίοδο.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

1. Το 16,1% των νοικοκυριών έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία. Τα πολυμελή νοικοκυριά, καθώς και όσα έχουν τουλάχιστον 1 άνεργο σημειώνουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά (άνω του 20%). Το συνολικό ύψος των ληξιπρόθεσμων οφειλών (ΑΑΔΕ 2020) ανέρχεται στα 105,6 δις €, και ο συνολικός αριθμός οφειλετών υπερβαίνει τα 4εκ.
2. Οι ρυθμίσεις οφειλών από την άλλη φαίνεται να έχουν ευεργετικές συνέπειες για τα νοικοκυριά, καθώς το 70,8% των οφειλετών δηλώνει ότι έχει αξιοποιήσει τουλάχιστο κάποια διάταξη αναδιάρθρωσης οφειλής στις φορολογικές αρχές. Σε αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι έχει μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των φορολογουμένων που εκτιμά ότι το επόμενο έτος δεν θα ανταποκριθεί στις φορολογικές υποχρεώσεις (10,8%

έναντι 20,8% στην προηγούμενη έρευνα). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΑΑΔΕ, το συνολικό πλήθος ρυθμίσεων ανέρχεται σε 576,445 για φυσικά πρόσωπα και 39,939 για νομικά πρόσωπα. Η συνολικά αξία των ρυθμίσεων πλησιάζει τα 5,9 δις ευρώ.

3. Το 35,5% των νοικοκυριών δήλωσε ότι έχει δανειακές υποχρεώσεις προς τράπεζες (κάρτες δανείων, καταναλωτικά, στεγαστικά δάνεια). Από αυτά τα νοικοκυριά περισσότερα από 1 στα 5 (22%) έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές (ποσοστό μειούμενο σε σχέση με την προηγούμενη έρευνα).
4. Αντίστοιχα 1 στα 5 (18,4%) νοικοκυριά δηλώνει ότι κατά το τρέχον έτος δεν θα καταφέρει να ανταποκριθεί στις οφειλές του προς τις τράπεζες. Το συνολικό ύψος των δανείων των νοικοκυριών (στεγαστικά και καταναλωτικά) ανέρχεται, με βάση στοιχεία της ΤτΕ σε 71,5 δις (Σεπτέμβριος 2019, εξέλιξη δανείων και καθυστερήσεων). Τα μη εξυπηρετούμενα στεγαστικά δάνεια των νοικοκυριών ανέρχονται στο 44,4%. Αντίστοιχα, τα ΜΕΔ των επιχειρήσεων ανέρχονται στο 40,4%. Το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε ρύθμιση ήταν τον Ιούνιο του 2019, 27,2 δις.
5. Παρατηρείται ότι τα αποτελέσματα δεν είναι σε γραμμική ακολουθία για το σύνολο των νοικοκυριών. Σε παγίδα χρέους και μη βιώσιμης οικονομικής κατάστασης παραμένει το 19% των νοικοκυριών, το οποίο δυνητικά αποτελεί το σύνολο των συμπολιτών που διαβιώνει σε καθεστώς πραγματικής φτώχειας. Η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης επομένως δε διαχέεται στα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα, και ιδιαίτερα τα πιο ευπαθή (άνεργοι, πολυμελή νοικοκυριά). Αξίζει να αναφερθεί ότι το

2018 ήταν δικαιούχοι του κοινωνικού μερίσματος, το 16,5% του πληθυσμού, ποσοστό που πλησιάζει τις τιμές της ακραίας φτώχειας.

6. Το 89,8% των νοικοκυριών διαμένει σε ιδιόκτητο σπίτι. Από αυτά 1 στα 5 νοικοκυριά (20,1%) έχει ενεργό στεγαστικό δάνειο.
7. Σχετικά άκαμπτες είναι οι τιμές αναφοράς ως προς την έκθεση των νοικοκυριών σε τραπεζικό δανεισμό, ιδιαίτερα ως προς την ύπαρξη στεγαστικού δανείου και τη διατήρηση καθυστερημένων οφειλών. Περισσότερο από 1 στα 10 (14,7%) νοικοκυριά έχει καθυστερημένες οφειλές προς τις τράπεζες για το στεγαστικό του δάνειο, ενώ το 14,3% καταβάλει τις δόσεις του με κάποια καθυστέρηση.
8. 1 στα 9 νοικοκυριά εκφράζει φόβο (δείκτης ανησυχίας απώλειας ακινήτου) ότι μπορεί να απωλέσει το σπίτι, εξ αιτίας οφειλών. Το 5% δηλώνει ότι έχει υποστεί κατάσχεση ή δέσμευση λογαριασμών. Το σχέδιο Ηρακλής και η πλήρης απελευθέρωση των πλειστηριασμών ενδέχεται να επιτείνουν το πρόβλημα, αν δεν υπάρξουν σημαντικές ρήτρες κοινωνικού χαρακτήρα στην υλοποίηση του.

ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ – ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

1. Οι ενδείξεις για τις επιδόσεις στους δείκτες κατανάλωσης τροφοδοτούν τις επιφυλάξεις διεθνών και εγχώριων αναλύσεων για σταθεροποίηση της οικονομίας μεν, αλλά με ασθενική ανάκαμψη της ζήτησης. Τα ευρήματα σχετικά με την κατανάλωση συγκεκριμένων ειδών (ένδυση- υπόδηση, οικιακά είδη) συνάδουν με τα πορίσματα του εμπορικού κόσμου για διατήρηση ενός ασθενούς επιπέδου εγχώριας κατανάλωσης.

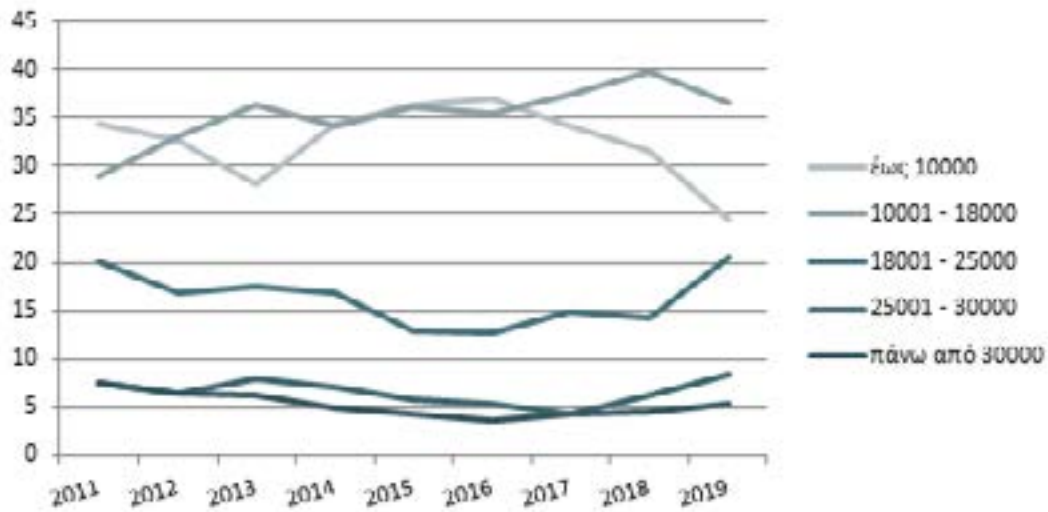
2. Αντίθετα, αύξηση κατανάλωσης παρατηρείται για βασικές ανάγκες (είδη διατροφής, λογαριασμούς σπιτιού και φάρμακα), γεγονός που ενδεχόμενα εξηγείται από τις αυξητικές τάσεις των τιμών σε τρόφιμα (φρούτα, κρέας), ενέργεια- μετακινήσεις, φαρμακευτικά είδη ύλες (ΔΤΚ, ΕΛΣΤΑΤ, σύγκριση Δεκεμβρίου 2019 με Δεκέμβριο του 2018 όπου οι αυξήσεις σε ορισμένα είδη υπερβαίνουν το 3%).
 3. Βελτιούμενοι, αλλά σημαντικά υψηλοί παραμένουν οι δείκτες που αφορούν την καθυστέρηση κάλυψης κάποιας ανάγκης, εξ αιτίας οικονομικής αδυναμίας (3 στους 10 καθυστέρησαν να αναζητήσουν την κατάλληλη θεραπεία για κάποια ιατρικό πρόβλημα, ενώ 2 στους 10 καθυστέρησαν να πληρώσουν το ρεύμα). Είναι χαρακτηριστικό ότι το 26,3% αύξησε τη δαπάνη για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, γεγονός που επαληθεύει την υπόθεση ότι η ιδιωτική δαπάνη υγείας παραμένει υψηλή στη χώρα μας. Σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στη χώρα μας το «61% των δαπανών για την υγειονομική περίθαλψη προέρχεται από δημόσιες πηγές, ενώ το 35% χρηματοδοτείται απευθείας από τα νοικοκυριά», γεγονός που συνιστά την 4η υψηλότερη ιδιωτική συμμετοχή στην ΕΕ-28.
 4. Αξιοσημείωτο εύρημα είναι η πλήρης υποκατάσταση των μετρητών ως μέσο συναλλαγής. Το 2016, το 46% του πληθυσμού συναλλασσόταν μόνο με μετρητά, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό σήμερα κατέρχεται στο 12,8%. Αυτή η διαρθρωτική μεταβολή στην κουλτούρα συναλλαγών, η οποία ωφελεί την ευστάθεια του τραπεζικού συστήματος, θα πρέπει να ενθαρρυνθεί μέσα από τη μείωση και απαλοιφή κάθε ενδιάμεσου κόστους συναλλαγής, συνδρομών, τελών επιβάρυνσης που έχουν επιβάλλει πρόσφατα τα τραπεζικά ιδρύματα.
 5. Τα νοικοκυριά θεωρούν ότι το ελάχιστο μέσο μηνιαίο διαθέσιμο εισόδημα για την κάλυψη των βασικών αναγκών υπερβαίνει τα 1,000€. Το ποσό αυτό φαίνεται να είναι μεσοσταθμικά το κατώφλι εισοδήματος ώστε να θεωρείται ότι ανήκει κανείς στη μεσαία τάξη. Σε ερώτηση αυτοπροσδιορισμού το 43,4% των νοικοκυριών θεωρεί ότι ανήκει στη μεσαία τάξη.
 6. Ως προς τις προσδοκίες από την άσκηση οικονομικής πολιτικής, η πλειονότητα των νοικοκυριών (ιδιαίτερα εκείνων με τα χαμηλότερα εισοδήματα) θεωρεί ότι η μείωση του ΕΝΦΙΑ και η μείωση των φορολογικών επιβαρύνσεων εν γένει πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα της κυβερνητικής πολιτικής.
- *Η ετήσια έρευνα που παρουσιάζεται διεξάγεται από το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ σε συνεργασία με την εταιρία MARC ΑΕ από το Δεκέμβριο του 2012. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 800 αντιπροσωπευτικά επιλεγμένων νοικοκυριών από όλη την Ελλάδα την περίοδο Δεκεμβρίου 2019- Ιανουαρίου 2020. Στόχος της έρευνας ήταν η καταγραφή των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στο εισόδημα, τις δαπάνες και τις νέες καταναλωτικές συμπεριφορές των νοικοκυριών, που προκύπτουν εξαιτίας των οικονομικών δυσκολιών, καθώς και η αποτύπωση της στάσης σχετικά με την ποιότητα διαβίωσης και τις φορολογικές και άλλες οικονομικές υποχρεώσεις. Τα ευρήματα αυτής της έρευνας μπορούν να συγκριθούν με τα αντίστοιχα των προηγούμενων ερευνών.*

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

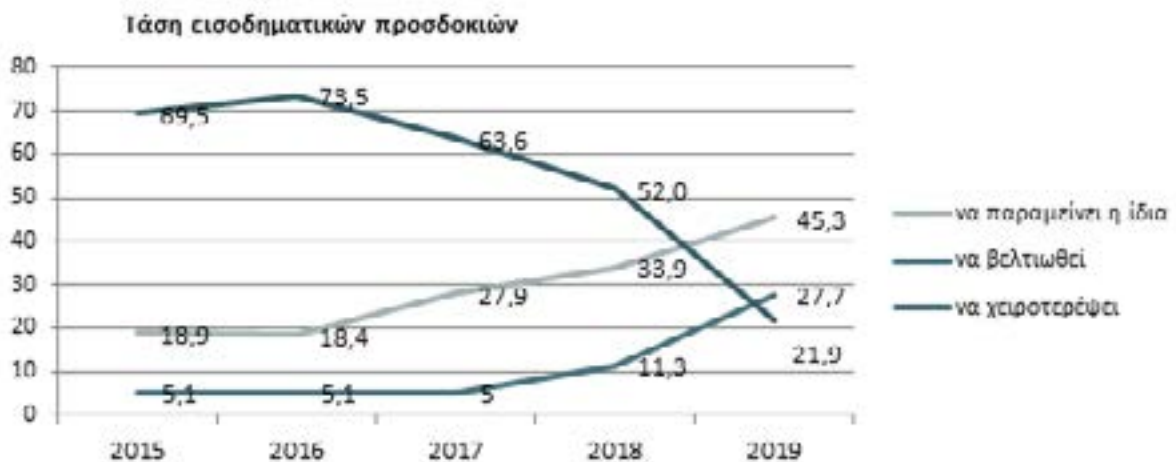
- Τα τελευταία 2 χρόνια επίσης διευρύνεται η τάση εισοδηματικής κινητικότητας προς την κατηγορία των μεσαίων εισοδημάτων (18–30,000). Υποχωρούν τα ποσοστά της κατηγορίας έως 10,000€.

Γράφημα 1 – Εξέλιξη εισοδήματος νοικοκυριών 2011–2019 (σε εισοδηματικές κατηγορίες)

- Είναι σαφές ότι έχει εμπεδωθεί ένα ευρύ αίσθημα αισιοδοξίας και θετικών προβλέψεων για την οικονομική κατάσταση της χώρας και συνακόλουθα της κατάστασης των νοικοκυριών. Παγιώνεται η άποψη ότι έχουμε υπερβεί πλήρως την οικονομική κρίση. Για πρώτη φορά το ισοζύγιο θετικών- αρνητικών προβλέψεων για τη μελλοντική οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού είναι θετική (27,7% έναντι 21,9%).

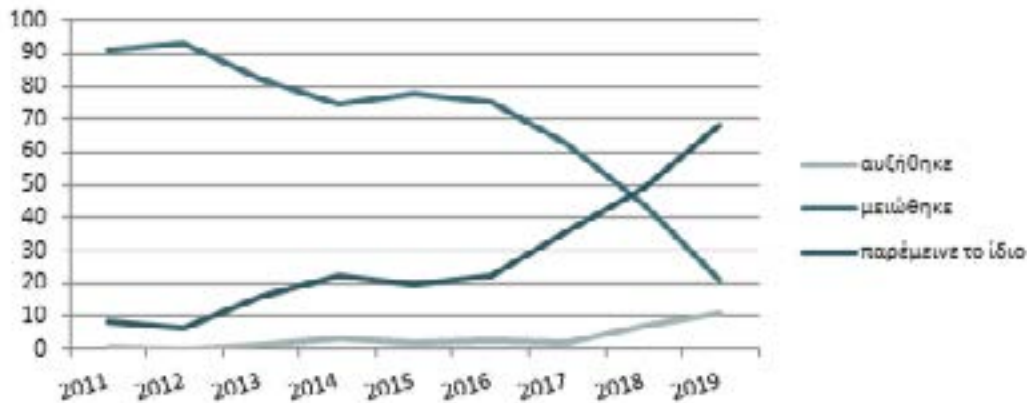
Γράφημα 2 – Προοπτικές εισοδηματικής βελτίωσης νοικοκυριού

- Η παραπάνω τάση εκφράζεται τόσο στο σκέλος των εισοδηματικών ροών προς τα νοικοκυριά, αλλά και μέσω της βελτίωσης των δεικτών υπερχρέωσης, δεν αποτυπώνεται όμως στους δείκτες εγχώριας ζήτησης.

- Η έρευνα καταγράφει για πρώτη φορά διψήφια αύξηση στο ποσοστό των νοικοκυριών που σημείωσε ετήσια αύξηση εισοδημάτων (11,1%). Ως επί το πλείστον, η αύξηση αυτή οφείλεται στην αύξηση ονομαστικών μισθών, στην επανένταξη ανέργων και την αύξηση κερδών από επιχειρηματική δραστηριότητα. Το 68% των νοικοκυριών διατήρησε σταθερή την εισοδηματική του βάση.

Γράφημα 3α - Εξέλιξη εισοδήματος 2012-2019 (Σύγκριση έτους-YoY)

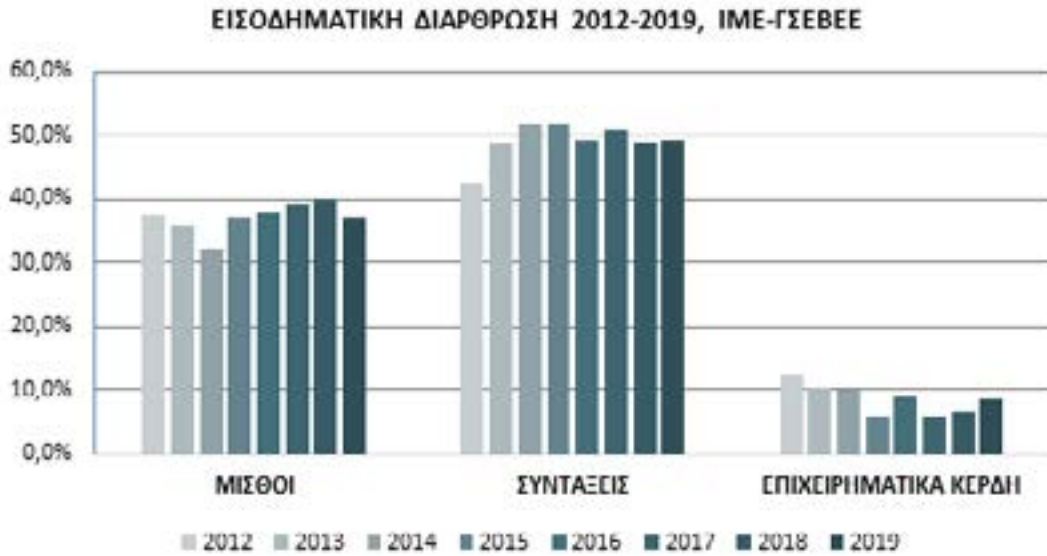

Γράφημα 3β - Ποιος ήταν ο σημαντικότερος λόγος της αύξησης;

- Ένα δομικό χαρακτηριστικό που σχετίζεται με το δημογραφικό, και την διαγενεακή ανισορροπία εισοδημάτων είναι το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνει ως κύρια πηγή εισοδήματος τη σύνταξη (49,4%). Παρά τη διαφαινόμενη υπέρβαση της κρίσης, την αποκλιμάκωση της ανεργίας, την αύξηση του κατώτατου μισθού αλλά και τις σημαντικές προσαρμογές που έγιναν στο κόστος του συνταξιοδοτικού, η σχέση μισθών- συντάξεων-εσόδων από άσκηση επιτηδεύματος παραμένει ανεπηρέαστη. Από την άλλη, είναι σαφές ότι οποιαδήποτε μονομερής αρνητική προσαρμογή των συντάξεων θα ανατροφοδοτήσει τη μείωση των εισοδημάτων και θα διαμορφώσει νέους όρους έκθεσης σε φτώχεια και ανισότητα.
- Τα πολύ χαμηλά ποσοστά 8,7% που εμφανίζει διαχρονικά η κατηγορία έσοδα από επιχειρηματικά κέρδη, υποδηλώνει αδυναμία των ελληνικών εγχώριων νοικοκυριών να αναπτύσσουν βιώσιμες και κερδοφόρες επιχειρηματικές δραστηριότητες στο συγκεκριμένο οικονομικό περιβάλλον.

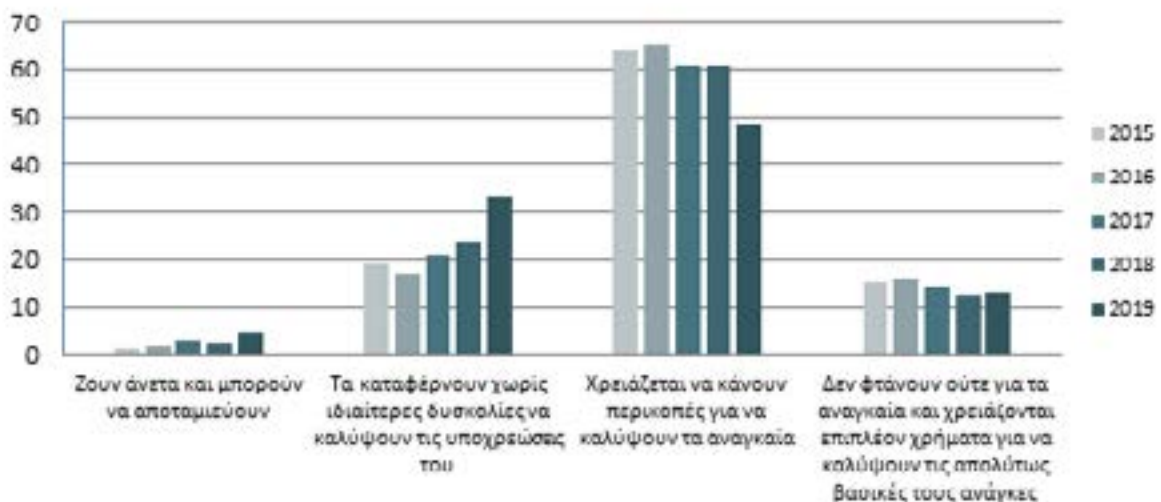
Γράφημα 4 – Εισοδηματική διάρθρωση

- Το 46% των νοικοκυριών δηλώνει ότι το εισόδημα δεν επαρκεί για όλο το μήνα ή τελειώνει πριν ολοκληρωθεί αυτός. Ανησυχία προκαλεί η οικονομική βιωσιμότητα του μέσου νοικοκυριού, καθώς εκτιμάται ότι το εισόδημα των νοικοκυριών εξαντλείται στις 19 ημέρες μεσοσταθμικά. Για τα νοικοκυριά με το χαμηλότερο εισόδημα, ο αριθμός αυτός μειώνεται τουλάχιστον κατά 3 ημέρες.
- Το μεγαλύτερο πρόβλημα καταγράφεται στα νοικοκυριά με ένα τουλάχιστον άνεργο όπου το μηνιαίο εισόδημα δεν επαρκεί για όλο το μήνα σε ποσοστό 64,8%. Συνολικά, το 12,9% των νοικοκυριών δήλωσε ότι τα εισοδήματά του δεν επαρκούν για να καλύψουν ούτε τις βασικές τους ανάγκες, εύρημα που σχετίζεται με το ποσοστό ακραίας φτώχειας που σημειώνεται στη χώρα μας. Αυτό το ποσοστό παραμένει στα επίπεδα που μετρήθηκε στην προηγούμενη έρευνα.

Γράφημα 5 – Οικογενειακό εισόδημα & ικανοποίηση αναγκών

Με το οικογενειακό εισόδημα που έχετε σήμερα, σε ποια κατηγορία οικογενειών θα λέγατε ότι ανήκετε;

Πίνακας 1 – Εισοδηματική επισφάλεια

Ένα έκτακτο αλλά απολύτως αναγκαίο έξοδο της τάξης των 500 ευρώ θα το αντιμετωπίζατε:	2015	2016	2017	2018	2019
Χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία	7,6	5,8	9,4	13,8	17,5
Με μικρή δυσκολία	24,0	26,7	21,5	22,5	30,8
Με μεγάλη δυσκολία	52,9	51,4	52,2	45,0	38,9
Δεν θα μπορούσα να το αντιμετωπίσω	15,2	15,8	16,3	18,7	12,1

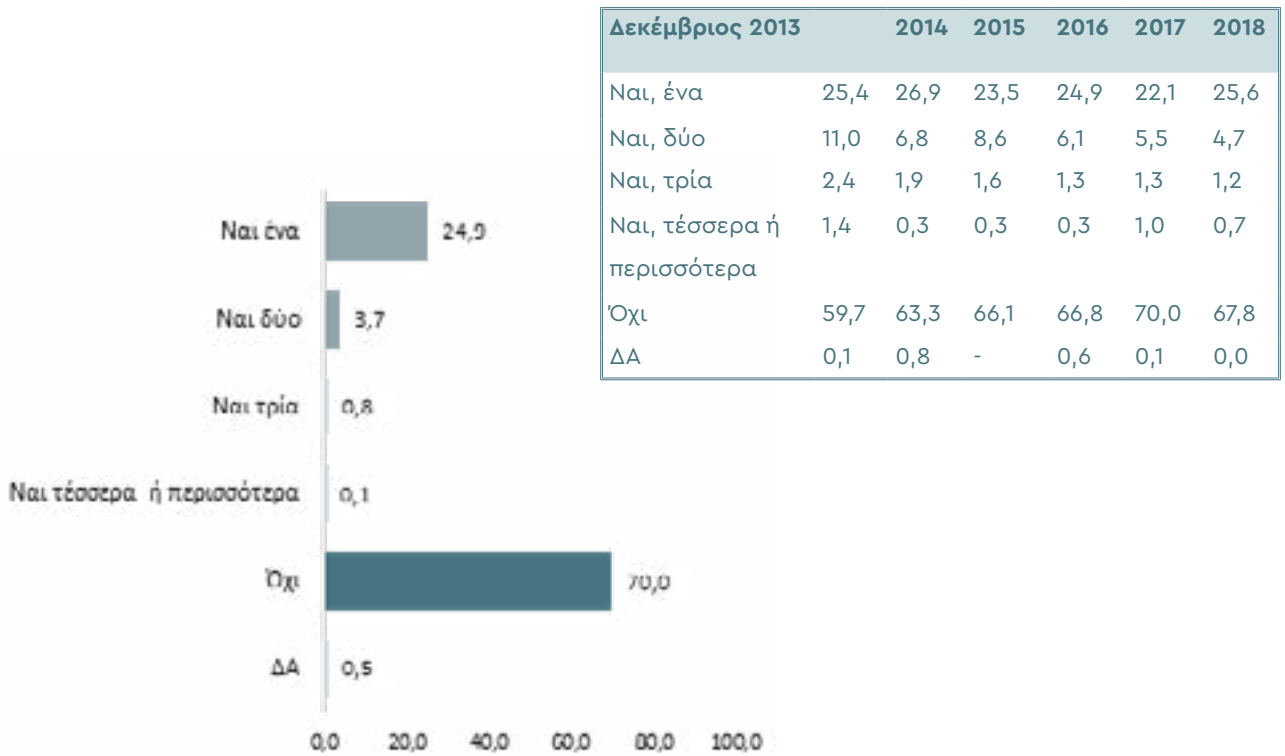
Γράφημα 6 α,β

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΑΝΕΡΓΙΑ

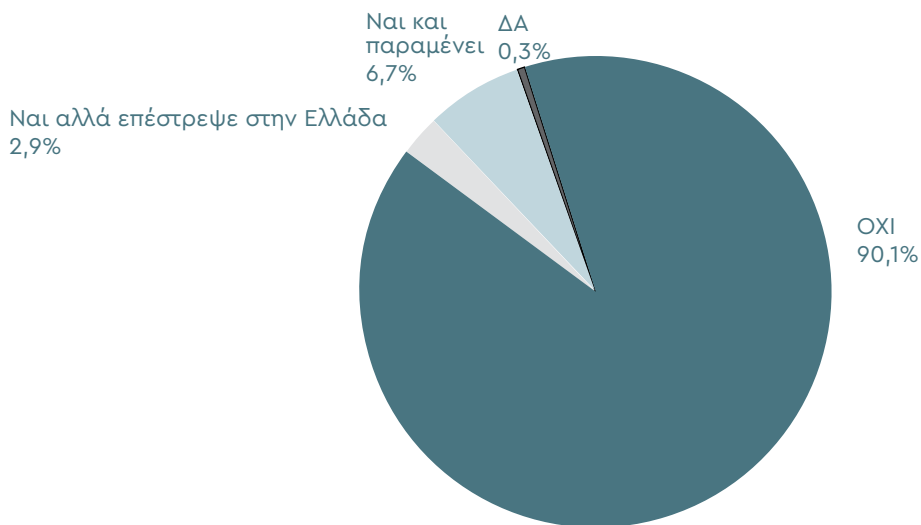
- Περίπου 3 στα 10 νοικοκυριά (29,5%) έχουν στην οικογένεια ένα τουλάχιστον άτομο σε ανεργία. Το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας (άνω του έτους) ανέρχεται στο 68,2% του συνολικού αριθμού των ανέργων

Γράφημα 7 – Νοικοκυριά με άνεργο μέλος

- 1 στα 10 νοικοκυριά δηλώνει ότι ένα τουλάχιστο μέλος της οικογένειας έχει μεταναστεύσει στο εξωτερικό για την εύρεση εργασίας. Για πρώτη φορά καταγράφεται σε έρευνα ότι ένα ποσοστό περί το 30% των «αποδημούντων» έχει επιστρέψει στη χώρα μας κάποια προηγούμενη χρονική περίοδο.

Γράφημα 8 – Μετανάστευση στο εξωτερικό

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

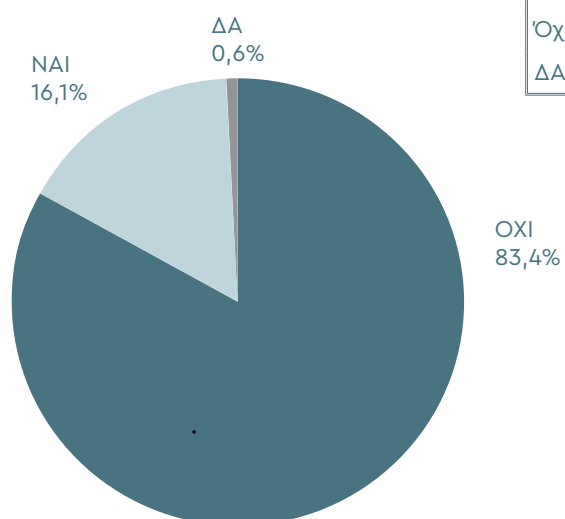
- Το 16,1% των νοικοκυριών έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία. Τα πολυμελή νοικοκυριά, καθώς και όσα έχουν τουλάχιστον 1 άνεργο σημειώνουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά (άνω του 20%). Το συνολικό ύψος των ληξιπρόθεσμων οφειλών (ΑΑΔΕ 2020) ανέρχεται στα 105,6 δις €, και ο συνολικός αριθμός οφειλετών υπερβαίνει τα 4,3εκ. Πάνω από το 50% των οφειλετών (2,5εκ.), έχουν χρέη έως 500€, ενώ 1,5εκ. έχουν χρέη από 500€ έως 10,000€.

Πινάκας οφειλετών ανά εύρος οφειλής

Εύρος οφειλής	Πλήθος οφειλετών Q3 2018	Πλήθος οφειλετών Q3 2019
<500	2.514.722	2.547.177
500-10.000	1.508.923	1.503.207
10.000-100.000	247.008	257.021
100.000-1.000.000	33.835	35.778
>1.000.000	7.907	8.132
Σύνολο οφειλετών	4.312.395	4.351.315

Πηγή: ΑΑΔΕ (Εκθεση Γραφείου Προϋπολογισμού της Βουλής 11/2019)

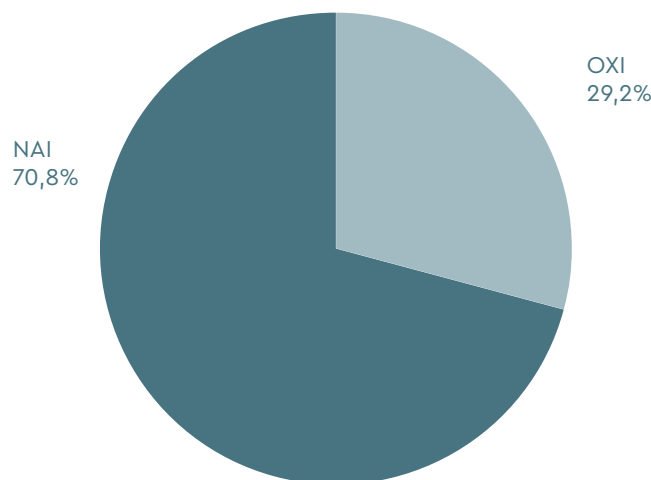
Γράφημα 9 - Ληξιπρόθεσμες οφειλές στην εφορία (εξέλιξη δείκτη)

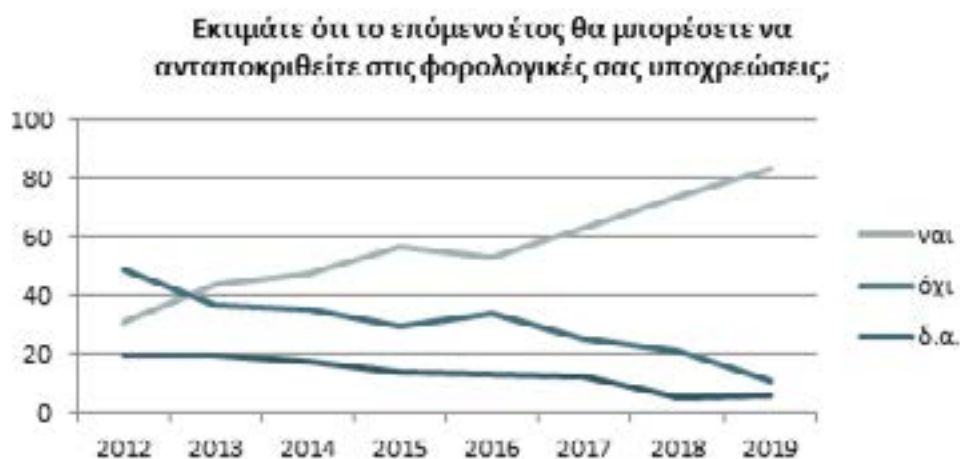
	Δεκέμβριος 2014	2015	2016	2017	2018
Ναι	27,6	20,2	21,3	19,6	18,9
Όχι	72,1	79,0	78,7	80,2	80,3
ΔΑ	0,3	0,8	-	0,2	0,8

- Οι ρυθμίσεις οφειλών φαίνεται να έχουν ευεργετικές συνέπειες για τα νοικοκυριά, καθώς το 70,8% των οφειλετών δηλώνει ότι έχει αξιοποιήσει τουλάχιστο κάποια διάταξη αναδιάρθρωσης οφειλής στις φορολογικές αρχές. Σε αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι έχει μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των φορολογουμένων που εκτιμά ότι το επόμενο έτος δεν θα ανταποκριθεί στις φορολογικές υποχρεώσεις (10,8% έναντι 20,8% στην προηγούμενη έρευνα). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΑΑΔΕ, το συνολικό πλήθος ρυθμίσεων ανέρχεται σε 576,445 για φυσικά πρόσωπα και 39,939 για νομικά πρόσωπα. Η συνολική αξία των ρυθμίσεων πλησιάζει τα 5,9 δις ευρώ.

Γράφημα 10 – Ρυθμίσεις ληξιπρόθεσμων οφειλές προς την εφορία

Γράφημα 11 – Εκτίμηση ικανότητας κάλυψης φορολογικών υποχρεώσεων

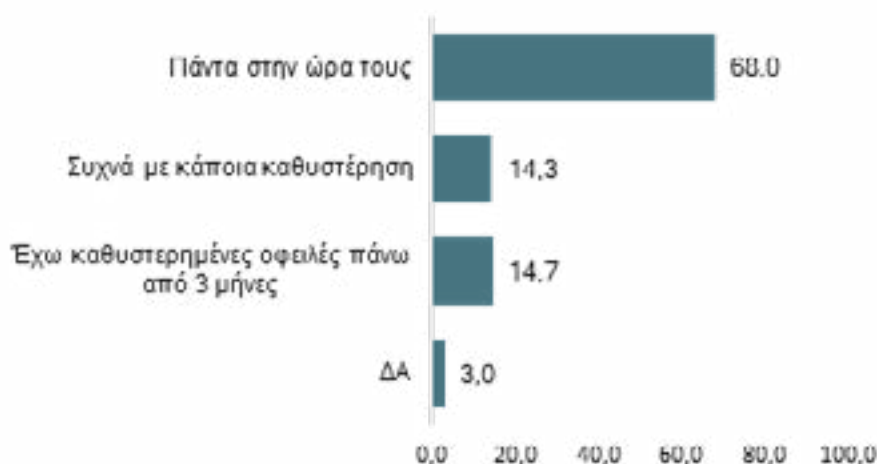

- Το 35,5% των νοικοκυριών δήλωσε ότι έχει δανειακές υποχρεώσεις προς τράπεζες (κάρτες δανείων, καταναλωτικά, στεγαστικά δάνεια). Από αυτά τα νοικοκυριά περισσότερα από 1 στα 5 (22%) έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές (ποσοστό μειούμενο σε σχέση με την προηγούμενη έρευνα).

- Αντίστοιχα 1 στα 5 (18,4%) νοικοκυριά δηλώνει ότι κατά το τρέχον έτος δεν θα καταφέρει να ανταποκριθεί στις οφειλές του προς τις τράπεζες. Το συνολικό ύψος των δανείων των νοικοκυριών (στεγαστικά και καταναλωτικά) ανέρχεται, με βάση στοιχεία της ΤτΕ σε 71,5 δις (Σεπτέμβριος 2019, εξέλιξη δανείων και καθυστερήσεων). Τα 56,7 δις αφορούν στεγαστικά δάνεια και τα 14,7 δις. καταναλωτικά δάνεια. Τα μη εξυπηρετούμενα στεγαστικά δάνεια των νοικοκυριών ανέρχονται στο 44,4%. Αντίστοιχα, τα ΜΕΔ των επιχειρήσεων ανέρχονται στο 40,4%. Το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε ρύθμιση ήταν τον Ιούνιο του 2019, 27,2 δις.
- Παρατηρείται ότι τα αποτελέσματα δεν είναι σε γραμμική ακολουθία για το σύνολο των νοικοκυριών. Σε παγίδα χρέους και μη βιώσιμης οικονομικής κατάστασης παραμένει το 19% των νοικοκυριών, το οποίο δυνητικά αποτελεί το σύνολο των συμπολιτών που διαβιούν σε καθεστώς πραγματικής φτώχειας. Η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης επομένως δε διαχέεται στα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα, και ιδιαίτερα τα πιο ευπαθή (άνεργοι, πολυμελή νοικοκυριά). Αξίζει να αναφερθεί ότι το 2018 ήταν δικαιούχοι του κοινωνικού μερίσματος, το 16,5% του πληθυσμού, ποσοστό που πλησιάζει τις τιμές της ακραίας φτώχειας.
- Το 89,8% των νοικοκυριών διαμένει σε ιδιόκτητο σπίτι. Από αυτά 1 στα 5 νοικοκυριά (20,1%) έχει ενεργό στεγαστικό δάνειο.
- Σχετικά άκαμπτες είναι οι τιμές αναφοράς ως προς την έκθεση των νοικοκυριών σε τραπεζικό δανεισμό, ιδιαίτερα ως προς την ύπαρξη στεγαστικού δανείου και τη διατήρηση καθυστερημένων οφειλών. Περισσότερο από 1 στα 10 (14,7%) νοικοκυριά έχει καθυστερημένες οφειλές προς τις τράπεζες για το στεγαστικό του δάνειο, ενώ το 14,3% καταβάλλει τις δόσεις του με κάποια καθυστέρηση.

Γράφημα 12 – Δείκτης ανησυχίας απώλειας ακινήτου

Πώς ανταποκρίνεστε στις δόσεις του στεγαστικού δανείου; Βάση: Όσοι έχουν στεγαστικό δάνειο που τρέχει ακόμα;

- 1 στα 9 νοικοκυριά εκφράζει φόβο (δείκτης ανησυχίας απώλειας ακινήτου) ότι μπορεί να απωλέσει το σπίτι, εξ αιτίας οφειλών. Το 5% δηλώνει ότι έχει υποστεί κατάσχεση ή δέσμευση λογαριασμών. Το σχέδιο Ηρακλής και η πλήρης απελευθέρωση των πλειστηριασμών ενδέχεται να επιτείνουν το πρόβλημα, αν δεν υπάρξουν σημαντικές ρήτρες κοινωνικού χαρακτήρα στην υλοποίησή του.

Γράφημα 13 – Δείκτης ανησυχίας απώλειας ακινήτου

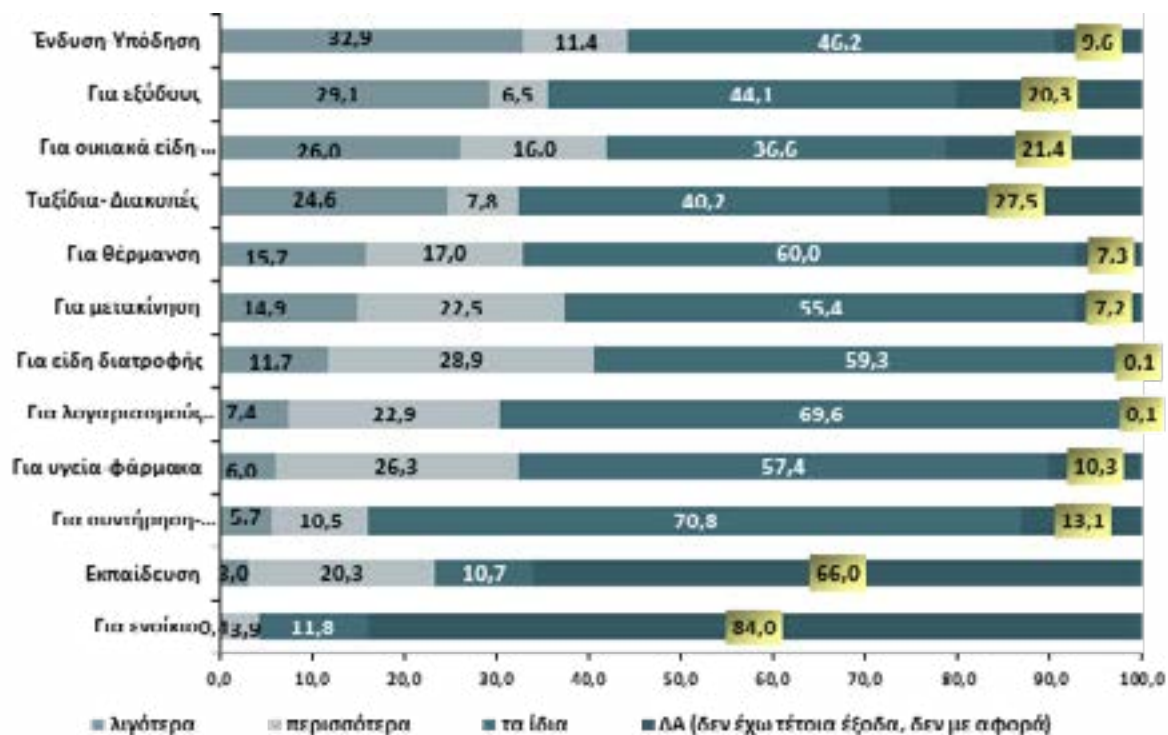

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ- ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

- Οι ενδείξεις για τις επιδόσεις στους δείκτες κατανάλωσης τροφοδοτούν τις επιφυλάξεις διεθνών και εγχώριων αναλύσεων για σταθεροποίηση της οικονομίας μεν, αλλά με ασθενική ανάκαμψη της ζήτησης. Τα ευρήματα σχετικά με την κατανάλωση συγκεκριμένων ειδών (ένδυση- υπόδηση, οικιακά είδη) συνάδουν με τα πορίσματα του εμπορικού κόσμου για διατήρηση ενός αναιμικού επιπέδου εγχώριας κατανάλωσης.
- Αντίθετα, αύξηση κατανάλωσης παρατηρείται για βασικές ανάγκες (είδη διατροφής, λογαριασμούς σπιτιού και φάρμακα), γεγονός που ενδεχόμενα εξηγείται από τις αυξητικές τάσεις των τιμών σε τρόφιμα (φρούτα, κρέας), ενέργεια- μετακινήσεις, φαρμακευτικά είδη ύλης (ΔΤΚ, ΕΛΣΤΑΤ, σύγκριση Δεκεμβρίου 2019 με Δεκέμβριο του 2018 όπου οι αυξήσεις υπερβαίνουν το 3%).

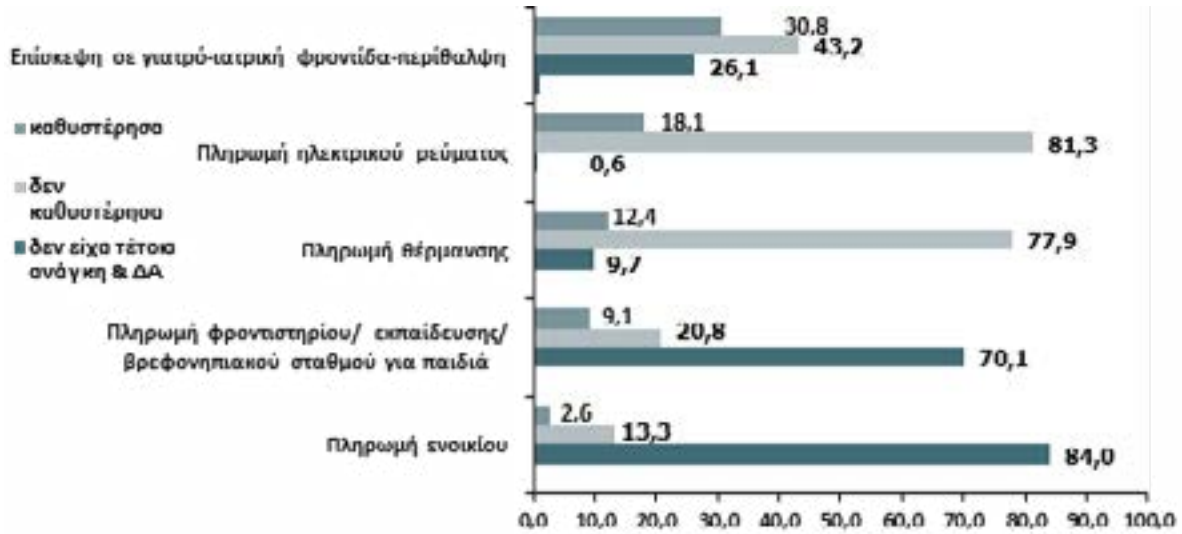
Γράφημα 14 – Μεταβολές δαπάνης νοικοκυριών (2019)

Θα ήθελα να μου πείτε αν διαθέσατε τα ίδια, λιγότερα ή περισσότερα χρήματα το 2019 σε σχέση με αυτά που διαθέσατε το 2018 στις κατηγορίες δαπανών του νοικοκυριού σας:

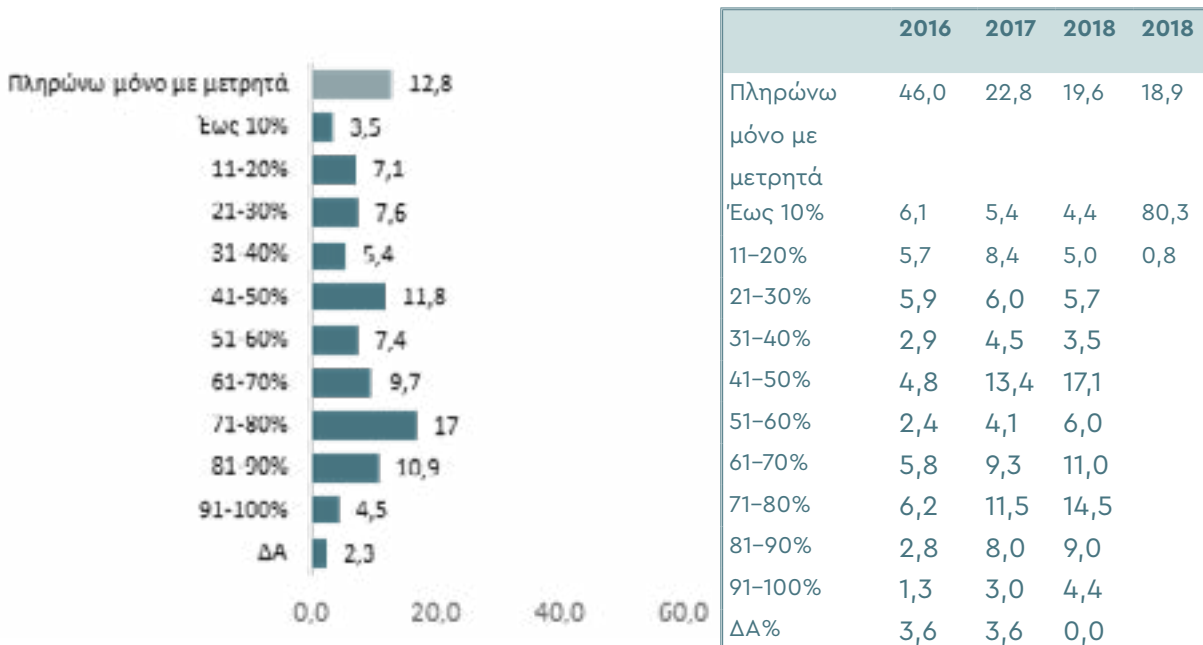
- Βελτιούμενοι, αλλά σημαντικά υψηλοί παραμένουν οι δείκτες που αφορούν την καθυστέρηση κάλυψης κάποιας ανάγκης, εξ αιτίας οικονομικής αδυναμίας (3 στους 10 καθυστέρησαν να αναζητήσουν την κατάλληλη θεραπεία για κάποια ιατρικό πρόβλημα, ενώ 2 στους 10 καθυστέρησαν να πληρώσουν το ρεύμα). Είναι χαρακτηριστικό ότι το 26,3% αύξησε τη δαπάνη για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, γεγονός που επαληθεύει την υπόθεση ότι η ιδιωτική δαπάνη υγείας παραμένει υψηλή στη χώρα μας. Σύμφωνα με μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Η κατάσταση της Υγείας στην ΕΕ · ΕΛΛΑΔΑ · Προφίλ Υγείας 2019), στη χώρα μας το «61% των δαπανών για την υγειονομική περίθαλψη προέρχεται από δημόσιες πηγές, ενώ το 35% χρηματοδοτείται απευθείας από τα νοικοκυριά», γεγονός που συνιστά την 4η υψηλότερη ιδιωτική συμμετοχή στην ΕΕ-28. Αντιστοίχως, σύμφωνα με την ετήσια (Health at glance), στην Ελλάδα, το 35% των δαπανών υγείας καταβάλλεται από τους ιδιώτες ασφαλισμένους, (έναντι 21% του μ.ο. των χωρών του ΟΟΣΑ).

Γράφημα 15 – Καθυστέρηση κάλυψης βασικών αναγκών εξ αιτίας αδυναμίας πληρωμών

- Αξιοσημείωτο εύρημα είναι η πλήρης υποκατάσταση των μετρητών ως μέσο συναλλαγής. Το 2016, το 46% του πληθυσμού συναλλασσόταν μόνο με μετρητά, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό σήμερα κατέρχεται στο 12,8%. Αυτή η διαρθρωτική μεταβολή στην κουλτούρα συναλλαγών, η οποία ωφελεί την ευστάθεια του τραπεζικού συστήματος, θα πρέπει να ενθαρρυνθεί μέσα από τη μείωση και απαλοιφή κάθε ενδιάμεσου κόστους συναλλαγής, συνδρομών, τελών επιβάρυνσης που έχουν επιβάλλει πρόσφατα τα τραπεζικά ιδρύματα.

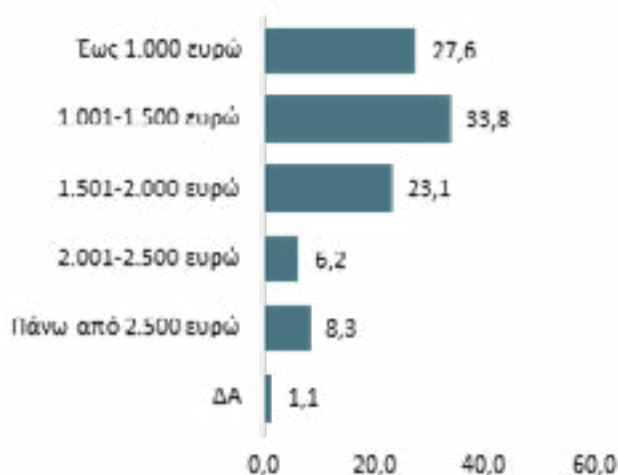
Γράφημα 16 – Ηλεκτρονικές συναλλαγές

- Τα νοικοκυριά θεωρούν ότι το ελάχιστο μέσο μηνιαίο διαθέσιμο εισόδημα για την κάλυψη των βασικών αναγκών υπερβαίνει τα 1000,00€ (ακόμη και τα μονομελή). Το ποσό αυτό φαίνεται να είναι μεσοσταθμικά το κατώφλι εισοδήματος ώστε να θεωρείται ότι ανήκει κανείς στη μεσαία τάξη. Σε ερώτηση αυτοπροσδιορισμού το 43,4% θεωρεί ότι ανήκει στη μεσαία τάξη.

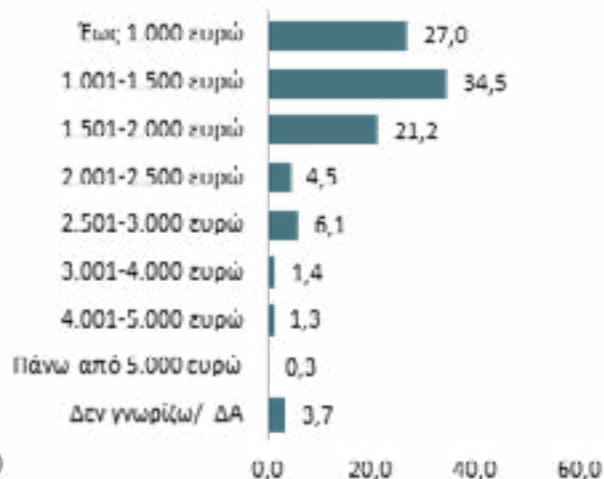
Γράφημα 17

Ελάχιστο εισόδημα για την κάλυψη βασικών αναγκών

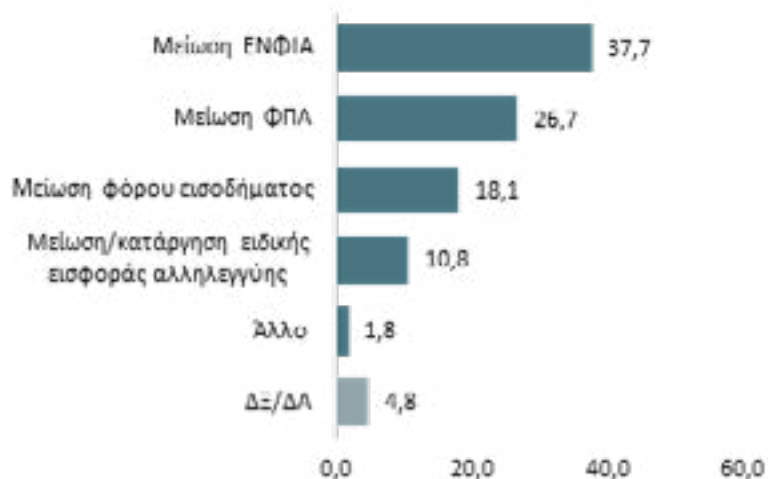
Γράφημα 18

Από ποιο εισόδημα και πάνω θεωρείτε ότι ένα άτομο ανήκει στην μεσαία τάξη;

- Ως προς τις προσδοκίες από την άσκηση οικονομικής πολιτικής, η πλειονότητα των νοικοκυριών θεωρεί ότι η μείωση του ΕΝΦΙΑ και η μείωση των φορολογικών επιβαρύνσεων εν γένει πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα της κυβερνητικής πολιτικής. Από τα νοικοκυριά, προτάσσεται η ανάγκη ελάφρυνσης έναντι φόρων που έχουν οριζόντια επίδραση, ενώ πολύ χαμηλότερο είναι το ποσοστό που αφορά την προσαρμογή της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης. Αξίζει να αναφερθεί ότι τα φτωχότερα νοικοκυριά παρουσιάζουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά προτιμήσεων για τη μείωση έμμεσων φόρων και ΕΝΦΙΑ (30,9% και 46,9% αντίστοιχα).

Γράφημα 19 – Ποια κατά την γνώμη σας θα ήταν η σημαντικότερη φορολογική ελάφρυνση για το νοικοκυριό σας;

Έτος Ίδρυσης 2006

IME ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

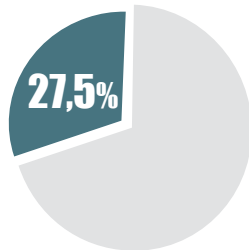
ΕΤΗΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑ

ΕΙΣΟΔΗΜΑ - ΔΑΠΑΝΕΣ
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ 2019

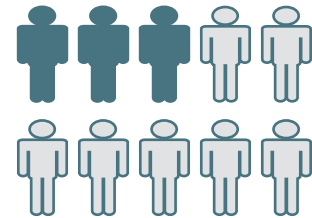

Οικονομική κατάσταση νοικοκυριών

Αισιοδοξία των νοικοκυριών για το 2020...

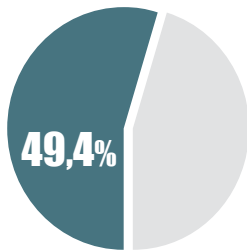

προβλέπει αύξηση εισοδήματος

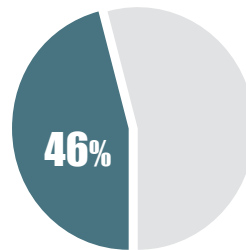

3 στους **10** που είχαν φύγει για δουλειά στο εξωτερικό έχουν επιστρέψει

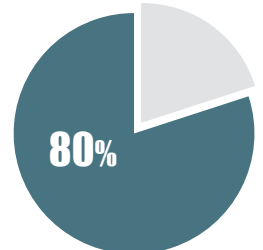
... αλλά

δηλώνει ότι η σύνταξη παραμένει η κύρια πηγή εισοδήματος

δηλώνει ότι ο μισθός επαρκεί για τις **19** πρώτες ημέρες του μήνα

δεν αποταμιεύει

Οικονομικές υποχρεώσεις

70%

των οφειλετών έχει αξιοποιήσει κάποια ρύθμιση

19%

βρίσκεται σε παγίδα χρέους

37,7%

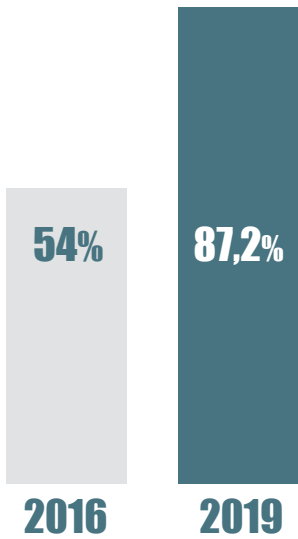
προτιμούν μείωση ΕΝΦΙΑ έναντι άλλων φορολογικών ελαφρύνσεων

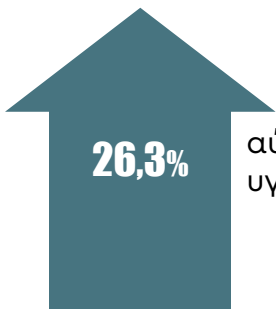
1 στους **9** φοβάται μήπως χάσει το σπίτι του

Βελτίωση της οικονομίας και της κατανάλωσης των νοικοκυριών με χαμηλές όμως προσδοκίες. Κρίσιμες προκλήσεις για το μέλλον.

Κατανάλωση - Ποιότητα ζωής

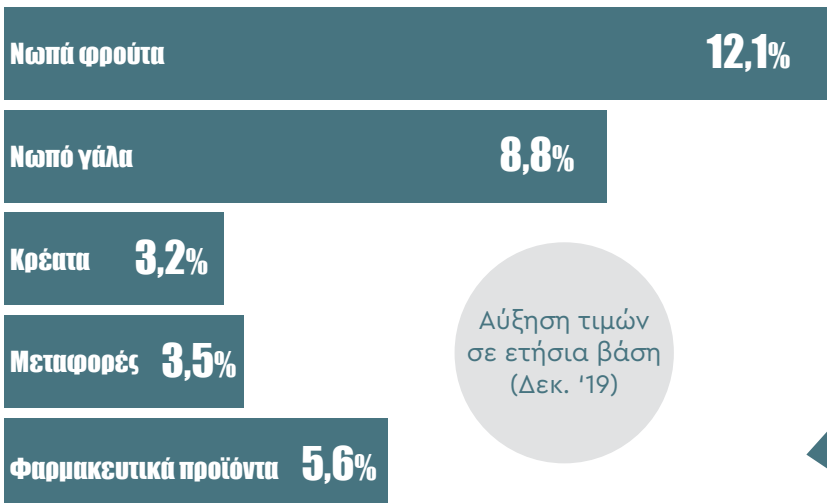
Σημαντική αύξηση των νοικοκυριών που υιοθετούν ηλεκτρονικές συναλλαγές

αύξησε τη δαπάνη για υγεία και φάρμακα

καθυστερεί να λάβει ιατρική συμβουλή

Αύξηση τιμών σε ετήσια βάση (Δεκ. '19)

Ετος ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Τίτλος: ΕΤΗΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑ "Εισόδημα – δαπάνες νοικοκυριών"
Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ- Δεκέμβριος 2019

Συντάκτες: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Εκδότης: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ημερομηνία Έκδοσης: Φεβρουάριος 2020

Επιτρέπεται η ανατύπωση, η αναπαραγωγή, η μετάφραση, η αντιγραφή, μερική ή ολική, η φωτοτύπηση, η φωτογράφιση, κτλ του τρόπου έκθεσης της περιεχόμενης ύλης, όπως και η παρουσίαση και προβολή του από οποιοδήποτε οπτικοακουστικό και μαγνητικό μέσο με την προϋπόθεση ότι θα παρουσιάζονται ή θα αναφέρεται ο εκδότης και τα ονόματα των συντακτών του παρόντος εγχειριδίου.